

VILNIAUS UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETAS

Pranešimas

**„DARBO SANTYKIŲ IR VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO TEISINIO –
ADMINISTRACINIO MODELIO SUKŪRIMAS“**

2014 m. balandžio 22 d.

Šiuo norėtume informuoti Jus, kad Vilniaus Universiteto, Mykolo Romerio universiteto ir Lietuvos socialinių tyrimų centro mokslininkai ir tyrėjai pradėjo vykdyti projektą „Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio – administracinio modelio sukūrimas“. Šio projekto metu bus tobulinami darbo teisė, užimtumą ir socialinę apsaugą reglamentuojantys teisės aktai, kuriant bendrą, ekonomiškai pagrįstą ir subalansuotą šių santykių sistemą, siekiant didinti užimtumą, gerinti darbo santykius ir skatinti investicijas.

Skaidrus, stabilus ir ekonomiškai pagrįstas darbo ir socialinio draudimo santykių modelis – bendras mūsų visų interesas, todėl kviečiame ir Jus aktyviai prisidėti prie šio modelio kūrimo teikiant pasiūlymus, informuojant apie šioje srityje egzistuojančias problemas ar dalyvaujant renginiuose. Pasiūlymų dėl darbo įstatymų laukiamie elektroniniu paštu dk@socmodelis.lt, dėl socialinio draudimo - sodra@socmodelis.lt, dėl užimtumo - uzimtumas@socmodelis.lt (iki 2014 m. liepos 1 d.). Projekto svetainė - <http://www.socmodelis.lt/>.

Lauksime Jūsų bendradarbiavimo!

PRIDEDAMA: Numatomų atlikti tyrimų aprašas, 5 lapai.

Pagarbiai

Projekto vadovas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas

prof. dr. E. Davulis

DARBO SANTYKIŲ IR VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO TEISINIO – ADMINISTRACINIO MODELIO SUKŪRIMO APRAŠAS

Projekto tikslai:

1. Europos valstybių praktikos, derinant valstybinio socialinio draudimo, darbo santykių ir užimtumo skatinimo priemones, analizė ir palyginimas, keitimasis gerosios praktikos pavyzdžiais, taip pat pateikiant situacijos Lietuvoje analizę ir įvertinimą.
2. Teisinio-administracinio modelio Lietuvos atvejui sukūrimas ir teisės aktų projektu rengimas, tobulinant darbo santykius, užimtumą bei valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančius teisės aktus tam, kad būtų sudaromos objektyvios prielaidos pritraukti daugiau investicijų ir sukurti papildomų darbo vietų, sykiu kuriant tvarėšnę, skaidresnę, adekvačias išmokas garantuojančią valstybinio socialinio draudimo sistemą.

Projekto uždaviniai:

Pirmajam iš dviejų nurodytų tikslų (Europos valstybių praktikos, derinant valstybinio socialinio draudimo, darbo santykių ir užimtumo skatinimo priemones, analizė ir palyginimas, keitimasis gerosios praktikos pavyzdžiais, taip pat pateikiant situacijos Lietuvoje analizę ir įvertinimą) pasiekti bus įgyvendinami šie uždaviniai:

Uždavinys Nr. 1- Išanalizuoti Užimtumo didinimo priemonių tyrimą:

Bus siekiama identifikuoti, kuriuose Lietuvos sektoriuose ir veiklos srityse galimos užimtumo didinimo galimybės. Taip pat bus atliekamas rekomenduojamų užimtumo priemonių suderinamumo vertinimas (atsižvelgiant į Lietuvos darbo rinkos raidos sąlygas).

Tyrimo metu bus kompleksiskai analizuojamos darbo užmokesčio kitimo tendencijos Lietuvoje, ES šalių narių kontekste, bus nustatyti labiausiai darbuotojų motyvacinę lemiantys veiksniai. Remiantis tyrimo rezultatais, bus pateikti pasiūlymai dėl nedirbančių asmenų darbinės motyvacijos didinimo. Šie pasiūlymai bus derinami su nedarbo ir skurdo mažinimo priemonėmis ir turėtų tarnauti „skurdo spąstų“ Lietuvoje mažinimui.

Taip pat bus išanalizuotas ryšys tarp darbo jėgos apmokėtinimo ir nedarbo lygio Lietuvoje, kas turėtų padėti efektyviau organizuoti darbo apmokėjimą ir didinti Lietuvos darbo rinkos patrauklumą.

Bus įvertinta esamo darbo santykių teisinio reguliavimo įtaka gyventojų užimtumui, parengti pasiūlymai dėl darbo santykių teisinio reguliavimo tobulinimo, siekiant teigiamai įtakoti naujų darbo vietų

kūrimą ir esančių darbo vietų išlaikymą. Taip pat bus atinkamai priimtini užimtumo strategijų įgyvendinimo scenarijai ir pateiktos užimtumo didinimo Lietuvos darbo rinkoje priemonės.

Bus išnagrinėti nelegalaus darbo mastai atskiruose šalies ūkio sektoriuose ir suformuoti pasiūlymai dėl nelegalaus darbo mažinimo Lietuvoje, taip pat pateikti nelegalaus darbo kontrolės mechanizmai bei pasiūlymai dėl prevencinių priemonių suformavimo Lietuvos sąlygomis.

Uždavinys Nr. 1-2: atlikti kovos su nedarbu ir skurdo mažinimo strategijų tyrimą;

Bus įvertintas aktyvių darbo rinkos politikos priemonių efektyvumas, pateikiant siūlymus dėl jų tobulinimo ir užsienio šalių patirties pritaikymo Lietuvos galimybė. Siūlymai apims šias aktyvios darbo rinkos politikos priemones: bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinį mokymą ir neformalų švietimą, reniamąjį įdarbinimą, paramą darbo vietoms steigti, darbo rotaciją. Taip pat bus teikiami siūlymai dėl šių priemonių administravimo ir finansavimo tobulinimo.

Išanalizavus gerąsias Europos šalių praktikas kovoje su nedarbu, bus pateikti siūlymai dėl galimybių pritaikyti atitinkamas priemones Lietuvoje.

Bus parengtos rekomendacijos dėl darbo apmokėjimo ir socialinės paramos priemonių tobulinimo, siekiant stiprinti ir plėtoti skurdo prevencijos priemones.

Uždavinys Nr. 1-3: atlikti valstybinio socialinio draudimo įmokų ir kitų mokesčių naštos bei šių mokesčių teisinės bazės analizę Europos valstybėse.

Atlikus Europos šalių praktikos analizę bus teikiami įmokų administravimo pasiūlymai, teikiamos rekomendacijos kaip išvengti potencialių socialinio draudimo įmokų praradimo, įvertintas taikomų lengvatų pagrįstumas.

Apibendrinant, šioje tyrimo apimtyje laukiami tokie rezultatai:

1. atlikti tyrimai bei išnagrinėta Europos šalių patirtis kovos su nedarbu, skurdo mažinimo bei užimtumo didinimo srityse leisti priėti prie išvadu, kuriu pagrindu būtų galima įsiviečiuoti pakeitimus Lietuvoje šiose srityse:

2. atliktą valstybinio socialinio draudimo įmokų ir kitų mokesčių naštos palyginamoji analizė Europos šalyse leisti daryti išvadas apie darbo jėgos apmokėtinimo lygį Lietuvoje ir padėtų spręsti draudiminės valstybinio socialinio draudimo įmokos dydžio nustatymo klausimą.

Antrajam tikslui (teisinio-administracinio modelio Lietuvos atveži sukūrimas ir teisės aktų projektu rengimas, tobulinant darbo santykius, užimtumą bei valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančius teisės aktus tam, kad būtų sudaromos objektyvios prielaidos pritraukti daugiau

investicijų ir sukurti papildomų darbo vietų, sykių kuriant tvaresnę, skaidresnę, adekvačias išmokas garantuojančią valstybinio socialinio draudimo sistemą) pasiekti reikalinga įgyvendinti šiuos uždavinius:

Uždavinys Nr. 2-1: sukurti darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinį-administracinį modelį;

Bus siekiama maksimaliai integruoti darbo santykių reguliavimo ir socialinio draudimo sistemas, suartinant administracines ir informacines sistemas; mažinant administracinius kaštus ir didinant įsidarbinimo patrauklumą. Taip pat bus vertinamos galimybės mažinti administracinį įsikišimą į atitinkamų sistemų funkcionavimą, didinti kolektyvinių santykių įtaką bendradarbiavimą su socialiniais partneriais bei vietos bendruomene.

Uždavinys Nr. 2-2: parengti darbo santykius reglamentuojančio teisės akto projektą;

Bus šalinamos doktrinos ir praktikos identifiikuotos darbo kodekso teisinio reguliavimo spragos, siekiant paprastumo, aiškumo, kad darbuotojai ir darbdaviai tiksliai žinotų savo teises ir pareigas. Mažinama administracinė našta darbdaviui ir biurokratizmas, mažinant kai kurių formalių dokumentų poreikį, standartizuojant ar tam tikrus klausimus sprendžiant elektroniniu būdu.

Saugumo įtvirtinimas, siekiant darbuotojus padaryti aktyviais ir paklausiais, pasikeitus darbu ar darbdaviui: dalinis darbas, dalinės tikslinės atostogos, kvalifikacijos kelimas, įsipareigojimų šeimai ir darbinio įsipareigojimų derinimas ir kt.

Lankstumo ir saugumo darbo santykių reguliavime įtvirtinimas, labiausiai paliečiant tokius institutus: darbo ir poilsio laiką, darbo sutartį, darbo sutarties rūšių plėtra, darbo sutarties sąlygų keitimą, reglamentavimo keitimas, siekiant nustatyti aiškias tokio keitimo ribas ir galimybes, taip pat papildomi darbuotojų ir darbdavių įsipareigojimai (konfidencialumo pareiga, nėkonkuravimo sąlyga), darbo sutarties nutraukimas (peržiūrint procedūras ir kaštus, įvertinant garantijų reikalingumą), darbo apmokejimo reglamentavimas (minimalus darbo užmokestis, darbo apmokejimas skirtinguose sektoriuose, darbo normavimas ir kt.)

Bus peržiūrimas darbo ginčų reglamentavimas, spartinant individualius darbo ginčus, aiškiau apibrėžiant darbuotojų gražinimo į darbą atvejus, svarstomas darbo ginčų nagrinėjandio organe diskrecijos ribojimas aiškiau apibrėžiant sumas už darbo įstatymo pažeidimus, neleisėtą atleidimą iš darbo ir kt. Taip pat svarstoma galimybė įdiegti arbitražą individualiems darbo ginčams spręsti.

Naujų darbdavio ir darbuotojo santykių aspektų įtraukimas į teisinį reguliavimą: diskriminacijos uždraudimas, darbuotojo duomenų apsauga, skundą pateikusio darbuotojo apsauga, mobingas, elektroninė komunikacija darbe vietoje, urptautinio pobūdžio paslaugų teikimas, taikytina teisė darbo užsienyje atveju, trečiųjų šalių piliečių įdarbinimas.

Bus įvertinta galimybė tam tikras darbo teisės normas (darbo laiko, nediskriminavimo, darbo ginčų sprendimo) taikyti ir savarankiškai dirbantiems asmenims.

Bus siūlomas socialinės partnerystės modelis, kuris numatytų skirtingas socialinių partnerių sąveikas bei skatintų susitarti dėl darbo santykių reguliavimo, bus tiriamos privalomo kolektyvinės sutarties galiojimo išpletimo mechanizmo ignoravimo priežastys, kolektyvinių derybų viešajame sektoriuje skatinimo būdai ir priemonės, pašalinti biurokratiniai ir procedūriniai trukdžiai. Bus svarstomas interesų konflikta sprendžiančios institucijos sukūrimas.

Uždavinys Nr. 2-3: parengti valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančių teisės aktų projektus;

Bus vertinama galimybė idiegti turinio viršenybės prieš formą principą socialinio draudimo sistemoje. Kiekybiškai vertinama valstybinio socialinio draudimo įmokų „grindų“ bei „lubų“ taikymo galimybė, tiek darbo santykiuose dalyvaujantiems asmenims, tiek savarankiškai dirbantiems. Atliekama analizė dėl įvairių asmenų grupių apmokestinamosios bazės susienodinimo ar diferencijavimo galimybių, taip pat dėl pagrindinių socialinio draudimo principų atskirose draudimo rūšyse išgryninimo.

Vertinama galimybė nedubliuoti periodiniu nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmoku su našlių ir našlaičių gaunamomis pensijomis ar su kitomis išmokomis. Vertinamas tikslingumas nustatyti stažo reikalavimus nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokoms. Analizuojama kitų šalių praktika derinant darbo santykius su motinyste ir/arba tėvyste. Bus atliekama analizė dėl ligos draudiminių įvykių aprėpties mažinimo tikslingumo.

Teikiamos rekomendacijos dėl pensijų sistemos, kuri būtų finansškai patvari ilguoju laikotarpiu, atsižvelgiant į ilgalaikius demografinių projekcijų neapibrėžtumus, į būsimą gyvenimo trukmę bei siekiant išvengti didesnių įmokų tarifų pokyčių. Atliekama analizė dėl galimų neįmokinės pensijos finansavimo šaltinių nustatymo ir įvertinamas teikiamo pasiūlymo ekonominis efektas bei įtaka šalies finansų sistemai. Vertinamas profesinių pensijų ir III pakopos pensijų kaupimo tobulinimas, pensijų indeksavimo taisyklės, analizuojama kitų šalių patirtis skiriančios pensinio pobūdžio išmokas.

Uždavinys Nr. 2-4: parengti užimtumą (darbo vietų kūrimą) skatinančių teisės aktų projektus.

Bus teikiami konkretūs pasiūlymai dėl darbo vietų kūrimo galimybių išpletimo. Teikiami siūlymai dėl Lietuvos Respublikos užimtumo remimo įstatymo ir į jį įdintų teisės aktų tobulinimo.

Apibendrinant, šioje tyrime apimtyje laukiamas toks rezultatas: sukurtas teisinis-administracinis modelis, kuris apimtų subalansuotą socialinio draudimo bei darbo santykių visumą, ko pasekoje atelityje

būtų galima užtikrinti vykdomos politikos vientisumą ir sistemos stabilumą bei gerinti investicinę aplinką Lietuvoje ir parengti teisės aktų projektai.